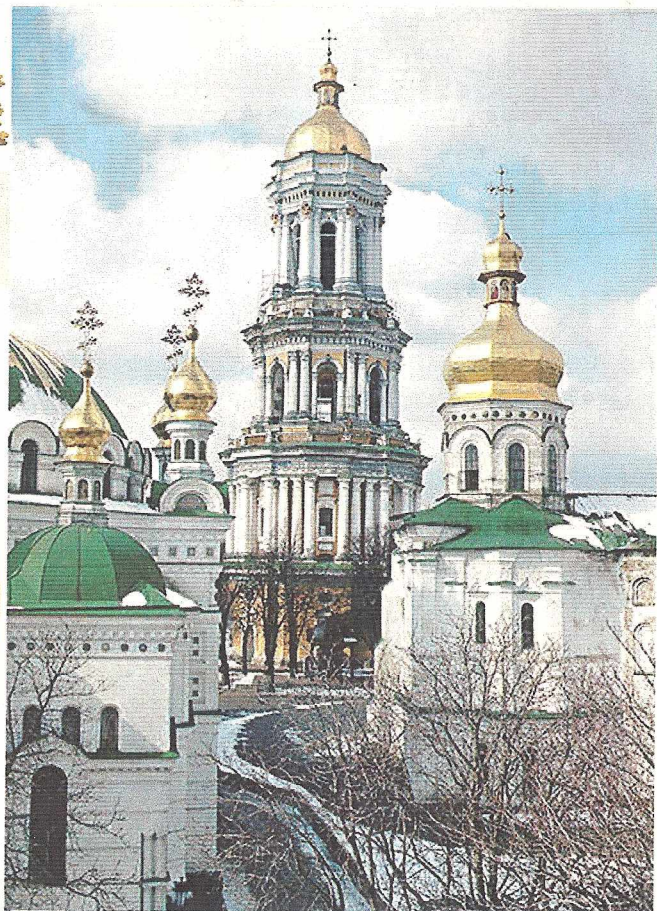

94(477)(082)
445

УКРАЇНА:
минуле і
сучасність

7. Задачи украинского вестника (от редакции) // Украинский вестник. - 1906. - №3. - С. 3.
8. Задачи украинского вестника (от редакции) // Украинский вестник. - 1906. - №1. - С. 87.
9. Наши задачи (от редакции) // Украинская жизнь. - 1912. - № 1. - С. 5-10.

УКРАЇНА В КОНТЕКСТІ ДИЛЕМИ “СХІД - ЗАХІД”

Кожухар О.І.,

*кафедра всесвітньої історії, Криворізький державний педагогічний
університет*

Український народ у своїй багатомітній історії знав злети, падіння і драми національного поступу. Одну важливу особливість вітчизняної історії уже давно помітили історики і політологи - безперервність етнічної та неперервність державно-політичної традиції.

Довгий і складний шлях до свободи і незалежності засвідчив невмирущу волю українського народу мати свою державність, бути вільним і суверенним серед вільних народів світу. “Незалежна Україна відбулася остаточно і безповоротно... У цій об’єктивній і необоротній даності - вінець та довершення всіх попередніх спроб вибудови української державності. У ній торжество історичної справедливості, здійснення одвічної і найбільшої мрії усіх поколінь українського народу”, - підкреслив Президент України Л.Д.Кучма на урочистих зборах, присвячених 10-й річниці незалежності України (4, 50).

З моменту проголошення незалежності іде пошук Україною свого власного шляху у світову співдружність народів, вибір державної стратегії. Це складний і суперечливий процес. Адже, в природі, як засвідчує історичний досвід, не існує універсальних моделей суспільного розвитку. Всі ми, громадяни

України, вийшли з минулого. І простіше всього в черговий раз поділити суспільство на “білих”, “червоних”, “жовтоблакитних”. Значно важче вести пошук власної моделі розвитку на основі пріоритету свободи і особистості людини. Пошук і вибір України має бути співзвучним проблемам сьогодення і майбутнього, віддзеркалювати насуші проблеми життя, що зумовлені історичною долею, менталітетом українського народу, його психологією, характером, інтелектуальним потенціалом.

Але поки що, після 10 років незалежності, ми мусимо визнати, що неуспіх реформ, попри всіх інших причин, зумовлений і тим, що правляча еліта не завжди враховувала геополітичне становище України, її положення між Сходом і Заходом.

Вся багатотисячолітня історія українського народу показує, що дилема “Схід - Захід” виникла на світанку Київської Русі і завжди проявляла себе як вектор конструктивної напруженості (3, 431).

Хрещення Київської Русі мало свої особливості. Кирило і Мефодій уже тоді відстоювали право слов'ян на самостійність, знайти свій шлях між римським (західним) і візантійським (східним) впливом (6, 11-12). Київське християнство великою мірою було зорієнтоване на традиції раннього християнства і утвердження єдності і рівності у Христі всіх людей. Ця версія християнства за часів Київської Русі закладала передумови для ідеї “вільної особистості”, інтерес до внутрішнього світу людини, її душі, страждання і співчуття.

Але в той же час в імператорській Візантії утверджувалася зовсім інша ідея. Імператор вважався намісником Бога на землі і його авторитет був близький до могутності Бога. Самодержець фактично призначав патріарха, що робило церкву підпорядкованою владі царя. Церква і держава тісно співпрацювали між собою. Суть даного явища - цезаропанізм.

Але в Київській Русі політичний візантизм, цезаропанізм не прижився. Не був він розвинутий і Україною. Державність тут

постійно несла на собі відбиток протиборства східних і західних впливів. З одного боку, державність Галицько-Волинського князівства XIII - XV ст. еволюціонувала до феодалного устрою європейського зразка. Лише після Люблінської унії 1569 р., коли українські землі повністю увійшли до складу Польщі, процес сприйняття західних зразків пішов занадто форсовано.

З другого боку, в Литовсько-Руській державі XIV-XVI ст. західні тенденції розвивалися менш рельєфно (3, 432).

Натомість, виокремлення великоруської народності, створення і розвиток Московської держави йшло під знаком культивування політичного візантизму. Тоталітаризм і сакральність державної влади, яка фактично підпорядковувала собі церкву, повністю виключали можливість розвитку свободи особистості. В Московському царстві східна візантійська теократія органічно сполучилася з східним державним деспотизмом на зразок Золотої Орди. Державотворчий процес органічно розвивався як варіант східної деспотії. Відомий російський історик і демократичний діяч Ю.Афанасьєв зазначав, що Русь (Московська) не звільнилася від татаро-монгольського іґа, а успадкувала його гени, стала продовженням Золотої Орди. І Москва взяла від неї певно визначений тип влади, який принципово відрізняється від західноєвропейського. Ця влада випливає з конфлікту, вона малосуб'єктна, визнає лише себе за вершину, а всі інші суб'єкти пригнічує і знищує (3, 13). А якщо зважити на те, що більша частина України після Переяславсько-Московських угод 1654 р. майже до наших днів розвивалася під домінуючим впливом російської православно-християнської цивілізації (за системою А.Тойнбі) (5, 123), Західна Україна - переважно у сфері європейської цивілізації, Україна наприкінці XX ст. знову опинилася між Сходом і Заходом, на пограниччі цивілізацій. Питання про самовизначення України у світовій співдружності по осі "Схід - Захід" знову стає одним з актуальних. Як показує вся історія України, взаємодія двох протилежних традицій - східної культурної спадщини та впливів західних соціальних відносин, сприяли спробам українців до

синтезу Сходу і Заходу, робили Україну ініціатором об'єднуючої традиції. Протягом багатьох століть, Україна, виходячи з геополітичного розташування між світами греко-візантійської і західної культур і законний член їх обох, намагалася поєднати ці дві традиції в одну синтетичну модель. Слід відзначити, що вона наближалася до цього синтезу у великі епохи своєї історії - за Київської Русі, Галицько-Волинської держави, часів козаччини, Визвольної війни середини XVII ст., в період національно-демократичної революції 1917-1920 рр. Але ці спроби під дією зовнішнього натиску та внутрішніх суперечностей не дали бажаних результатів.

В сучасній суспільно-політичній думці пануючою є теза, що самовизначення України не полягає у виборі "або Схід, або Захід", а в пошуках свого власного шляху. Це засвідчує не лише факт природної установки українського суспільства на самовизначення, а й факт розуміння такого самовизначення через ліквідацію дилеми "Схід - Захід" за умови домінуючої орієнтації на Захід і підтримання ділових стратегічних партнерських зв'язків з Росією і країнами СНД. Отже, на Захід? Чи, може, все-таки на Схід? Обидва ці шляхи мають в Україні і за її кордоном багато прихильників, які, відстоюючи свою позицію, на захист їх наводять чимало переконливих обставин і пояснень. Американський політик і політолог З.Бжезінський, який вважає Україну геополітичною віссю на євразійському континенті, бачить її незалежною країною в колі об'єднаної Європи (1, 80). Політики деяких східноєвропейських країн відверто говорять, що Україні належить якнайменше пишатися своєю самобутністю, а сконцентруватися на вирішенні внутрішніх проблем, взявши на озброєння випробувані в країнах Заходу методи і форми суспільного і господарського розвитку (2, 22).

І в цьому є своя логіка. Західноєвропейські демократичні традиції, духовні цінності, культура суспільного договору, верховенство закону і права, ринку, обміну і взаємної підтримки, договірної справедливості і моральності мисляться

як ідеальна умова подолання основних ознак посткомунізму. А для цього необхідно рішуче відмовитися від сьогоднішніх невизначеності і повільності і в політиці, і в економіці, знайти вихід з кризових явищ, здійснити спроби стрімкого стабільного економічного зростання. Для реалізації цього український народ має багато ресурсів і можливостей.

Література.

1. Бжезінський З. Євразійська шахівниця: геостратегічні гравці та геополітичні вісі // Політика і культура. - 2000. - № 4.
2. Біляцький С. Десять років які потрясли нас. Підсумки і перспективи трансформації. Міфи і помилки // Політика і час. - 2001. - № 7.
3. Кремень В., Ткаченко В. Україна і шлях до себе. Проблеми суспільної трансформації. - К., 1999.
4. Кучма Л.Д. Незалежна Україна відбулася остаточно і безповоротно: Виступ Президента України на урочистих зборах, присвячених 10-й річниці незалежності України // Урядовий кур'єр. - 2001. - 2 - 3 серпня.
5. Тойнбі А. Дослідження історії: У 2-х т. - Т. 1. - К., 1995.
6. Українська церква між Сходом і Заходом. - К., 1966.

ЕТНОНАЦІОНАЛЬНИЙ ФАКТОР ДЕРЖАВОТВОРЕННЯ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ

*Кожухар В.І.,
Криворізький економічний інститут*

Державна самостійність є головною умовою існування нації, а державна незалежність є національним ідеалом у сфері міжнаціональних відносин...
М.Міхновський

Національні міжетнічні відносини – одна з гострих проблем сучасності. Від її розв'язання значною мірою залежать